

Івасюк О.В.

Національний технічний університет України «КПІ», Україна

Системність як основний принцип вивчення мови

Наукова думка давно прийшла до усвідомлення того, що для розуміння навколишньої дійсності її необхідно вивчати у взаємозв'язку з усім, що її складає, вивчати, як систему. Мова, з одного боку, - засіб відображення об'єктивної реальності, неминуче відтворює цю системність; з іншого - мова внутрішньо упорядкована, являє собою системне утворення. У працях швейцарського лінгвіста Ф. де Сосюра, якого з цілковитою підставою вважають основоположником сучасного мовознавства, було вперше висунуто положення про те, що « мова є система, що підкоряється своєму власному порядку ».

Системність на лексичному рівні виявляється, перш за все, в існуванні певних лексичних множин як якихось цілісних утворень, об'єктивно виділених з решти масиву елементів лексичного складу мови, і смислових зв'язків між членами цих множин, які складають класи, групи, ряди, поля слів і утворюють лексичну систему мови. У цій єдності немає різких кордонів, «воно все складається з явищ, схильних до взаємопереходів, взаємопроникнення».

Для дослідження семантики слова з початку минулого століття існувало три підходи: ономазіологічний (Цаунер, Дорнзайфа, Квадрі, В. Г. Гак, О. С. Кубрякова, Н. Д. Арутюнова), семасіологічний (Бреаль, Е. Бенвеніст, Р. А. Будагов, С. Г. Бережан, А.М. Кузнецов, Д. М. Шмельов, М. В. Нікітін) і семіологічний (Моріс, Греймас, Р. Г. Піотровський, Ю. С. Степанов, Н. Д. Арутюнова, А. А. Уфимцева), вони доповнилися четвертим - когнітивно-прагматичним. Поява останнього пов'язана з тим, що отримати принципово нові лінгвістичні знання, працюючи з такими традиційними об'єктами, як наприклад, класи слів, стало неможливо. У результаті усвідомлення цього факту стався прорив у дві абсолютно нові області, з одного боку, в макросвіт

або лінгвістику тексту, а з іншого, в мікросвіт або лінгвістику лексикографічного портретування. Саме останнім відзначений вектор семантичних досліджень останньої чверті ХХ століття, одним з основних положень якого є розуміння мови як системи систем.

Вивчення лексичної системи мови в даний час зводиться до синтезу вже структурованих і описаних лексико- семантичних груп, лексико-семантичних полів тощо, заповнення своєрідних порожнин, що утворилися між розглянутими парадигмами, об'єднанню останніх у міжрівневого семантичні поля.

Дієслова фізичного сприйняття можна розглядати і як епідигматичні утворення. Лексичні одиниці в епідигматиці представлені як семантична парадигма, що представляє собою « stop - cadre » її розвитку вглиб , по вертикалі (полісемія) , по горизонталі (словотвір) , с асоціативними зв'язками між ними, що дозволяє досліджувати дієслівну перцептивну лексему як динамічну структуру зі своїм смисловим « фокусом » , вплетеним в мережу асоціативних зв'язків. Термін *епідигматика* був введений в теорію словотвору Д. М. Шмельовим для позначення третього виміру лексико-семантичної системи мови поряд з синтагматикою і парадигматикою : « Семантична структура кожного окремого багатозначного слова може розглядатися як відображення цього виду відносин , що можуть бути названі епідигматичними або дериваційними (у широкому сенсі слова). Епідигматичні зв'язки , за словами Е. С. Кубрякової , « відбивають здатність слова, завдяки словотвору і процесам його семантичного розвитку , входити одночасно до різних лексико-семантичних парадигм і демонструвати, таким чином, крім парадигматичних і синтагматичних, ще й епідигматичні зв'язки.

Література:

1. Кубрякова Е. С. Парадигматика// Лингвистический энциклопедический словарь. 1990 – С.366–367.

2. Кузнецов А. М. От компонентного анализа к компонентному синтезу. – М.: Наука, 1986. – 123 с.
3. Моисеева С. А. Семантическое поле глаголов восприятия в западно-романских языках: монография / С.А.Моисеева. – Белгород: Изд-во БелГУ, 2005. – 248 с.
4. Соссюр Ф. де. Труды по языкознанию. – М.: Прогресс, 1977. – 600 с.
5. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики (на материале русского языка) / Д.Н. Шмелёв. – М.: Наука, 1973. – 280 с.